

Teknisk rapport

**”Vad tycker du om
gymnasieskolan”?**

Kohort 7 (Elevpanel 5)

2006

2006-05-29

Enkät till individer i UGU kohort 7 (EP5)

Inledning

Enheten för utbildning och arbetsmarknadsstatistik vid Statistiska centralbyrån (SCB) har under februari – maj 2006 på uppdrag av Göteborgs universitet och Skolverket genomfört en enkätundersökning till individer i UGU-projektets sjunde kohort (Elevpanel 5). Syftet med undersökningen är att studera hur de förändringar som ägt rum under 1990-talet i såväl skolan som samhället har påverkat elevers situation i skolan. Syftet var också att få kunskap om val av framtida studier och yrken och för jämförelser med tidigare kohorter.

Undersökningen genomfördes som en postenkät med tre påminnelser. Urvalet utgjordes av 9 464 individer. Totalt inkom 5 361 enkäter, vilket var 57 procent av urvalet. Frågeblanketterna registrerades via skanning. Från det skannade materialet framställdes en datafil.

Kerstin Båsjö har varit produktansvarig, enkätgruppen vid SCB registrerade och skannade frågeblanketterna och Henrik Gustafsson har svarat för metodfrågor och viktning.

Population och urval

Populationen, d.v.s de objekt som man vill kunna dra slutsatser om, utgörs i denna undersökning av individer. För att kunna dra ett urval från populationen skapas en urvalsram som avgränsar, identifierar och möjliggör koppling till objekten i populationen. I denna undersökning är urvalet samtliga individer som ingår i elevpanel 5. I elevpanel 5 skapades urvalsramen utifrån SCB:s elevregister.

Urvalet av individer i elevpanel 5

Vid starten av elevpanel 5 drogs ett stratifierat 2-steps klusterurval om 9 727 individer med hjälp av ett av SCB egenutvecklat urvalsprogram. Ett stratifierat obundet slumpmässigt urval innebär att alla objekt inom respektive stratum har samma sannolikhet att komma med i urvalet.

2006-05-29

Tabell 1 Population och urval (elevpanel 5, årskurs 3)

Strat	Kommun	Strat	Antal	Strat	Antal	Totalt
1						
	Stockholm	1	181	2	457	638
	Göteborg	3	173	4	341	514
	Malmö	5	155	6	441	596
	Uppsala	7	44	8	265	309
	Linköping	9	340	10	159	499
						2556
2	Umeå	11	15	12	550	565
	Gävle	13	120	14	203	323
	Borås	15	59	16	279	338
	Södertälje	17	108	18	252	360
	Halmstad	19	444			444
	Botkyrka	20	113	21	195	308
						2338
3	Haninge	22	232	23	145	377
	Karlskrona	24	322			322
	Örnsköldsvik	25	5	26	262	267
	Norrtälje	27	47	28	152	199
	Borlänge	29	305			305
	Motala	30	125	31	76	201
						1671
4	Hudiksvall	32	130	33	117	247
	Landskrona	34	439			439
	Karlshamn	35	6	36	171	177
	Arvika	37	342			342
	Söderhamn	38	146			146
	Östhammar	39	292			292
						1643
5	Upplands-Bro	40	8	41	128	136
	Nybro	42	12	43	117	129
	Lomma	44	228			228
	Ovanåker	45	180			180
	Arboga	46	162			162
	Smedjebacken	47	3	48	69	72
						907
6	Nora	49	148			148
	Robertsfors	50	115			115
	Vaxholm	51	114			114
	Karlsborg	52	97			97
	Vansbro	53	87			87
	Munkfors	54	51			51
						312
	TOTALT					9 727

2006-05-29

Vid de insamlingar som gjorts av administrativa data i årskurs 3 - 9 har ett antal individer utgått ur elevpanel 5. Anledning till detta har bl.a. varit överflyttning till särskola, flytt utomlands och vägran. Efter årskurs 9 fanns det 9 464 individer kvar i panelen.

För att få fram aktuella adressuppgifter till den nu genomförda enkäten genomfördes en identifikationskontroll av personerna i urvalet mot befolkningsdata. Vid kontrollen visade det sig att 29 elever inte längre tillhörde populationen utan utgjorde s.k. övertäckning. Den vanligaste orsaken till övertäckning var att eleverna hade emigrerat.

Sekretess och utlämnande

Frågeblanketten innehöll ett missivbrev där uppgiftslämnarna fick information om

- undersökningens bakgrund och syfte
- att undersökningen genomfördes i samarbete mellan SCB, Göteborgs universitet och Skolverket
- att enkätdata kommer att kopplas samman med de uppgifter som finns för eleven
- att det var frivilligt att delta i undersökningen

För att SCB ska kunna lämna ut ett datamaterial så krävs ”informerat samtycke” av uppgiftslämnarna. Det innebär att de genom att besvara blanketten och skicka in den godkänner att deras svar behandlas på det sätt som beskrivs i informationsbrevet.

SCB har gjort en intern sekretessprövning för utlämnandet av enkätdata. Dessutom har en sekretessöverenskommelse upprättats mellan Göteborgs universitet och SCB. Till Skolverket har SCB lämnat en information om sekretesskydd.

Behandlingen av personuppgifter i undersökningen har anmälts till SCB:s juridiska kansli. Beslutet därifrån medger endast att registret (datamaterialet) bevaras på SCB till 2006-09-30 då uppgifterna kommer att förstöras.

Variabler

Göteborgs universitet har utformat frågorna i frågeblanketten.

Enkäten bestod av 50 numrerade frågor, flera av dem hade delfrågor vilket genererade ca 200 frågor.

2006-05-29

Koder

Förutom de koder som finns i enkäten har följande generella koder används i SPSS-filen:

88 = partiellt bortfall

55 = partiellt bortfall i fråga 7a och 12

0 = frågan ska ej besvaras

9 = flera svarsalternativ angivna

Observera att i fråga 34 står kod 0 för värdet 0. I frågorna 28:1-3 och 35a står däremot kod 0 för att frågan ej ska besvaras. Värdet 0 finns inte i dessa frågor.

I frågorna 7b och 47 är flera svarsalternativ tillåtna. Dessa frågor har kodats på följande sätt:

0 = frågan ska ej besvaras

1 = rutan ikryssad

2 = denna ruta ej ikryssad men har istället någon annan ruta ikryssad

88 = inget svar alls på frågan

Datainsamling

Frågeblanketterna sändes till urvalspersonerna via post. I informationsbrevet ombads de besvara frågorna och skicka tillbaka frågeblanketten till SCB. Det första utskicket genomfördes den 22 februari, sedan skickades tre påminnelser ut till dem som inte besvarat frågeblanketten. Den första påminnelsen bestod av ett tack- och påminnelsekort, den andra och den tredje påminnelsen var påminnelser med ny enkät. Insamlingen avslutades den 18 maj.

Tabell 2 Beskrivning av inflödet i procent

Efter första utsändning	23
Efter ToP	40
Efter enkätpåminnelse 1	50
Efter enkätpåminnelse 2	56

Bortfall

Bortfallet består dels av objektbortfall som innebär att frågeblanketten inte är besvarad alls och av partiellt bortfall som innebär att vissa frågor på blanketten inte är besvarade. Om bortfallet skiljer sig från de svarande med avseende på undersökningsvariablerna så kan skattningarna som grundar sig på enbart de svarande vara skeva.

Objektbortfall kan bland annat bero på att uppgiftslämnaren inte är villig att delta i undersökningen, att uppgiftslämnaren inte går att nå eller att uppgiftslämnaren är förhindrad att medverka, t ex. på grund av språksvårigheter. Objektbortfallet i denna undersökning redovisas i tabell 3 nedan. Med ”ej avhörda” menas att ingen uppgift om varför frågeblanketten inte är besvarad

2006-05-29

har lämnats. Med avböjd medverkan menas att SCB meddelats att uppgiftslämnaren inte vill medverka i undersökningen.

Tabell 3 Beskrivning av objektsbortfall

	Antal	Procent
Ej avhörda	3 946	41,7
Tillfälligt utomlands	19	0,2
Postreturer	60	0,6
Avböjd medverkan	47	0,5
Sjuk	2	0
Övertäckning	29	0,3
Totalt	4 103	43,3

Partiellt bortfall

Partiellt bortfall kan bero på att frågan är svår att förstå, är känslig, att uppgiftslämnaren glömmer att besvara frågan, att lämpligt alternativ saknas eller att instruktionerna vid hoppfrågor misstolkas.

Eftersom det inte finns någon direkt fråga om en person går eller har gått i gymnasieskolan kan de som ej gått i gymnasieskolan inte identifieras. I frågor som rör gymnasieskolan hamnar den gruppen därför i partiellt bortfall.

Fråga 4 har ett mindre partiellt bortfall. Alternativet "Vet ej" hade troligen minskat bortfallet.

Fråga 7a och fråga 12 har både ett större partiellt bortfall. Det beror troligen på att den svarande endast läst huvudrubriken och där konstaterat att frågan inte berör vederbörande. Inga svar fanns heller på respektive följdfrågor. I båda dessa frågor har därför det partiella bortfallet fått koden 55. I följdfrågorna som tillhör dessa frågor har de betraktats som om svaret vore nej i huvudfrågan och har fått kod 0.

Frågorna 19k och 20j har både ett större partiellt bortfall. Frågorna är av den typen att man kan förvänta ett stort partiellt bortfall.

Frågorna 42 a-c har en större partiellt bortfall. Ett alternativ "Vet ej" hade förmodligen minskat bortfallet.

Fråga 48 visar ett mycket stort bortfall. Enligt anvisning på blanketten ska den svarande gå från fråga 46 till 49. Det betyder att den som är intresserad av att läsa på universitet eller högskola inte ska besvara från 48. Detta är ett fel i fråge- och enkätkonstruktionen. En del som har besvarat från 46 har ändå besvarat fråga 48. För att rädda dessa svar har ingen nollutfyllnad gjorts i fråga 48.

2006-05-29

Telefonuppföljning

Efter önskemål från Göteborgs universitet har en mindre telefonuppföljning genomförts till ett urval av dem som inte besvarat enkäten. Det var 154 personer som besvarade på frågan om vilken den främsta anledningen var till att man inte valt att delta i undersökningen.

Resultat

Svar	Antal
För lång tid att fylla i	16
Verkade inte intressant	11
Deltar aldrig i enkätundersökn	4
Frivilligt	22
Glömt fylla i / Glömt skicka in	29
Hoppat av skolan, studietrött	13
Studerar på annan ort	4
Annan anledning	52

Exempel på annan anledning bifogas i bilaga.

Databeredning

Samtliga inkomna frågeblanketter prickades av i dataregistreringsprogrammet RODE. Frågeblanketterna skannades med programvaran EYES&HANDS. Kontroller genomfördes under och efter skanningen. Då kontrollerades bl.a. dubbelmarkeringar och att endast valida värden förekommer i materialet.

Svarsdatafilen kompletterades med vikter för uppräknig till populationsnivå.

Viktberäkning och estimation

Vikter finns med på svarsfilen så att resultat kan redovisas för hela populationen och inte bara för de svarande. Vikterna kompenserar för objektbortfallet men inte för det partiella bortfallet. Om vikterna inte används så kan resultaten bli helt missvisande, speciellt som olika urvalspersoner haft olika sannolikhet att komma med i urvalet.

2006-05-29

Vikterna i denna undersökning kan beskrivas med formeln:

$$W_k = w^1 w^2 w^3 w^4 w^5$$

Ursprungsvikten från elevpanel 6 består av $w^1 w^2 w^3 w^4$ medan w^5 är en kompensation för bortfallet i enkäten.

$$w^1 = \frac{N_{hij}}{N_{hij_s}} \quad , \text{ antal elever i RO-området} /$$

antal elever i RO-området som svarat

$$w^2 = \frac{n_{hi}}{n_{his}} \quad , \text{ antal elever i utvalda RO-området i kommunen} /$$

antal elever i svarande RO-områden i kommunen

$$w^3 = \frac{N_{hl}}{n_{hl}} \quad , \text{ totalt antal RO-områden i resp. stratum} /$$

antal utvalda RO-områden

$$w^4 = \frac{N_{hi}}{n_{hi}} \quad , \text{ totalt antal kommuner i stratum} i /$$

antal utvalda kommuner

$$w^5 = \frac{m_{hij}}{m_{hij_s}} \quad , \text{ antal som fått enkäten i RO-området} /$$

antal som svarat på enkäten i RO-området

Sammanfattningsvis kan viktörfarandet beskrivas på följande sätt. Med utgång i den ordinarie vikten som räknats fram för EP6 har en justering gjorts för det bortfall som skett i samband med enkäten. Vikten för respektive rektorsområde har justerats med en form av ”rak uppräknings”. Kompensation har även gjorts för känd övertäckning.

Vikten som finns på kundfilen bör användas vid framställning av tabeller och diagram samt vid beräkning av statistiska mått.

2006-05-29

Kvalitet

SCB tillämpar en bred definition på kvalitet. För att hålla en hög kvalitet och täcka kvalitetsdimensionerna används kontroller i undersökningens olika faser, allt från kundkontakter till dokumentation och uppföljning. I SCB:s MIS 2001:1 "Kvalitetsbegrepp och riktlinjer för kvalitetsdeklaration av officiell statistik" ges en ingående beskrivning av SCB:s kvalitetsbegrepp och de olika kvalitetskomponenterna. Nedan beskrivs de begrepp som har betydelse för denna undersökning.

Innehåll

Statistiska mått

De statistiska storheterna (parametrarna) utgörs av totaler och kvoter. De senare består vanligtvis av procentuella andelar. Statistiken kan redovisas, förutom för hela målpopulationen, också på redovisningsgrupper.

Redovisningsgrupper

Ofta redovisas statistik inte bara för hela populationen utan också för delgrupper, redovisningsgrupper. Flera frågor i enkäten är lämpliga att använda som redovisningsvariabler liksom bakgrundsvariabeln kön.

Referenstider

Referensperioden i den här undersökningen är februari - maj 2006 för objekt och samtliga variabler.

Tillförlitlighet

Ramtäckning

Täckningsfel, under- och övertäckning, innebär att urvalsram och population inte helt stämmer överens. Undertäckning innebär att vissa enheter som ingår i populationen saknas i urvalsramen. Övertäckning innebär att enheter som inte ingår i populationen ändå finns i urvalsramen. Ett sätt att minska täckningsfelen är att ha bra och uppdaterade register.

I denna undersökning visade sig 29 personer vara övertäckningsobjekt. Det var personer som emigrerat, saknade adressuppgift eller hade uppgift om sekretess i RTB. Undertäckning är vanligtvis svårare att upptäcka än övertäckning. I denna undersökning vet vi att det finns undertäckning i ramen. Den består av personer som har invandrat efter det att urvalet drogs i årskurs 3.

Urval

Denna kvalitetskomponent avser fel som uppkommer på grund av att endast ett urval av populationen undersöks. Urvalsfel är således den avvikelser mellan ett skattat värde (estimat) och det faktiska värdet (parametern) som beror på att man inte undersöker alla objekt i populationen. Urvalsfelets storlek minskar med en ökad urvalsstorlek.

2006-05-29

Mätning

Ett fel som kan uppstå vid mätning är att lämnade uppgifter skiljer sig från faktiska uppgifter. Felet kallas mätfel och kan uppkomma då respondenten inte minns de faktiska uppgifterna, missförstår frågan eller medvetet svarar felaktigt.

Bearbetning

Vid den manuella och maskinella bearbetningen av datamaterialet kan så kallade bearbetningsfel uppstå. Exempel på bearbetningsfel är registreringsfel och kodningsfel.

Dessa fel kan förhindras och upptäckas i de kontroller som genomförs vid dataregistreringen. I den här undersökningen bedöms bearbetningsfel och registreringsfel vara försumbara.

Bortfall

Bortfallsfel inträffar om objekten i bortfallet och de svarande skiljer sig åt (har en annan fördelning) avseende undersökningsvariablerna.

En jämförelse mellan de svarande och urvalet finns beskriven under rubriken Bortfall.

Aktualitet

Med statistikens aktualitet menas hur väl statistiken beskriver "nuläget". Faktorer som påverkar denna komponent är exempelvis framställningstid, punktlighet och hur snabbt verkligheten förändras.

SCB:s arbete omfattade enkätkonstruktion, tryckning, utsändning, insamling, databearbetning samt framställning av datafil. Mest tidskrävande var datainsamlingen som pågick i nio veckor, vilket behövdes för att få ett bra svarsinflöde.

Datamaterialet levererades vecka 22, enligt överenskommelse.

Jämförbarhet och sammanvändbarhet

Jämförbarhet över tiden

Göteborgs universitet har tidigare genomfört liknande undersökningar. Frågorna skiljer sig något åt mellan undersökningarna.

Att tänka på vid användandet av datamaterialet

SPSS-filen levereras med variabelnamn och lablar.

Överhoppade kryssfrågor (partiellt bortfall) har kod 88 eller 55. Hoppfrågor har fyllt ut med "0".

2006-05-29

Observera att de bifogade vikterna ska användas vid analys och resultatframställning. Om urvalet är stratifierat kan datamaterialet inte ses som ett urval av oberoende lika fördelade observationer, som ofta antas i traditionell statistisk teori. Det är därför viktigt att tänka på att de flesta förprogrammerade dataprogram inte klarar av att analysera datamaterialet ifrån en urvalsundersökning på ett korrekt sätt. Var noga med att kontrollera att de dataprogram som används för analys behandlar vikterna på ett riktigt sätt. Att ta fram frekvenser med beaktande av vikter klarar däremot de flesta statistikprogram.